

Voiko samaan jokeen hypätä kahdesti?

Annin uskomaton filosofinen »löytö»

Anni ja Kaisa menivät jokin aika sitten uintiretkelle kotikylänsä joenrantaan. Ensin he uivat. Sitten he istuivat retkipöydän ääreen syömään eväitään.

Anni katseli mietteissään jokea. Yhtäkkiä hän innostui valtavasti jostain.

Anni: Tein juuri uskomattoman filosofisen löydön!

Kaisa: Millaisen?

Anni: Samaan jokeen ei voi hypätä kahdesti!

Kaisa: Älä höpötä, tietenkin voi.

Anni: En minä höpötä. Ajattele nyt, jos hyppäisit tuohon jokeen...

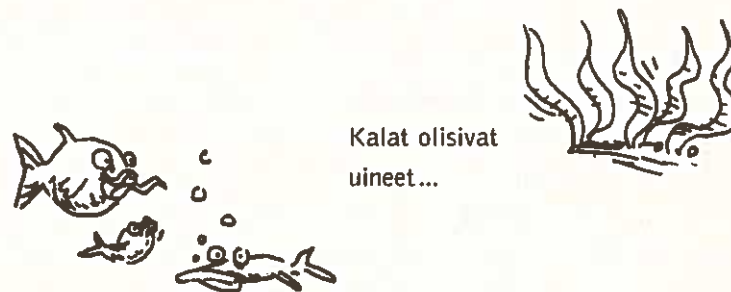

Loiskis. Sitten tulisit pois. Sitten hyppäisit uudestaan. Joki olisi muuttunut monella tavalla ensimmäisen ja toisen hyppäisi välillä.

Kaisa ei ollut aivan vakuuttunut.

Kaisa: Hmm. Miten niin?

Anni: No tietenkin. Vettä olisi virrannut. Joessa ei olisi enää täsmälleen samaa vettä kuin ensimmäisen hypyn aikana. Ja esimerkiksi kaislat olisivat liikkuneet.

Pohjamuta olisi vähän sekoittunut...

Ja niin edelleen. Joki olisi muuttunut.

Kaisa oli samaa mieltä siitä, että joki olisi muuttunut.

Anni: No niin, jos joki siis olisi muuttunut, se ei olisi enää sama joki, eihän?

Kaisa: Ei kai se olisi.

Anni: Ja jos se ei olisi enää sama joki, jokia olisi siis kaksi.

Olisi joki, johon hyppäsit ensimmäisen kerran. Ja sitten olisi toinen joki, se johon hyppäsit hypätessäsi toisen kerran. Eikö niin?

Terve järki

Kaisa ei ollut ihan varma.

Kaisa: Hmm...ei. Ei se nyt ihan noinkaan ole. *Tietenkin* samaan jokeen voi hypätä kahdesti. Ajattele nyt terveellä järjellä.

Anni: *Terveellä järjellä?* Pyh! Mitä hyötyä terveestä järjestä on? Terve järki on osoitettu vääräksi niin monen asian suhteen. Muutama sata vuotta sitten terve järki sanoi, että aurinko kiersi maata. Kaikki ajattelivat niin. Jos joku olisi väittänyt, että maa kiertää aurinkoa, häntä olisi pidetty hulluna. Mutta *eihän* aurinko kierrä maata vaan juuri päinvastoin.

Kaisa: No niin tietenkin.

Anni: Siinä näet. Terve järki voi olla väärässä. Ja se on väärässä myös siinä, että samaan jokeen voisi muka hypätä kahdesti. Olen itse asiassa juuri osoittanut, että terve järki on väärässä. Olen suorastaan nero!

Uusi hyppy heti perään

Kaisa istui ajatuksissaan. Hän otti toisen voileivän. Sitten hän keksi.

Kaisa: Odotapas nyt. Entä jos hyppäisin jokeen, tulisin pois ja hyppäisin heti uudestaan *tosi nopeasti*? *Silloin* joki olisi edelleen sama, eikö niin?

Anni: Ei se kyllä olisi.

Kaisa: Miten niin ei?

Anni: Koska joki olisi muuttunut joka tapauksessa, vaikka ihan vähänkin. Se muuttuu koko ajan. Sekunnissakin se on jo muuttunut. Eli ei se enää ole sama joki, kun hyppäät toisen kerran, vaikka sitten hyppäisit aivan välittömästi ensimmäisen hypyn jälkeen.

Kaisa haukkasi voileipää ja irvisti. Hän alkoi hermostua. Itse asiassa Kaisa alkoi olla niin hermostunut, että rupesi puhumaan ruoka suussa niin että leivänmuruset lentelivät pitkin.

Kaisa: No ei. Mutta *eihän* jokia ole kuin yksi! Eihän se joki, johon ensimmäisenä hyppään, *katoa*.

Anni: Kyllä se vain katoaa! Eikö olekin uskomatonta? Heti kun joessa tapahtuu pienikin muutos, se katoaa! Sitä ei enää ole olemassa! Sen tilalle on tullut *uusi joki*. Ja kun siinä tapahtuu pienikin muutos, se katoaa myös ja sen tilalle tulee kolmas joki. Ja niin edelleen. Eli joka kerta, kun joki muuttuu vähänkin, siitä tulee eri joki. Se ei ole enää *sama*. Ja jos se ei ole sama joki, täytyy sen tilalla olla uusi joki.

Anni osoitti jokea, joka hiljaa virtasi heidän ohitse.

Anni: Katso nyt tätä jokea. Se mitä oikeasti katselet, on monen monta jokea – *miljoonia* jokia itse asiassa – joista jokainen on olemassa vain hetken vaihtuakseen uuteen, vain hiukan erilaiseen jokeen.

Kaisa: Herää jo, Anni! Tuo on aivan hullua. Sinä olet *kaistapäinen*!

Anni: Minä *en* ole kaistapäinen! Olen tehnyt uskomattoman filosofisen löydön! Myönnän, ettei se ole terveen järjen mukaista. Mutta terve järki voi olla väärässä. *Siksi* minun löytöni onkin niin uskomaton: se *osoittaa*, että terve järki on väärässä.

»Minä näen, ettei joki katoa»

Kaisa ei vieläkään ollut vakuuttunut.

Kaisa: Tuo nyt on jo aivan hölynpölyä! Katso itse! Näethän sinä, ettei joki katoa! Se mitä näen omilla silmilläni osoittaa, että olet väärässä.

Anni myönsi, että joki näyttää pysyvän samana. Mutta hänestä se, että joki näyttää pysyvän samana, ei todista mitään:

Anni: Ajattelepa telkkaria.

Kun katselet ruudulla liikkuvaa kuvaa, näet itse asiassa monta liikku-matonta kuvaa, jotka tulevat peräkkäin. Jokainen kuva on kuitenkin edelli-sen kaltainen, ja ne kulkevat niin nopeasti, että sinusta näyttää siltä kuin katselisit vain yhtä, liikkuvaa kuvaa.

Kaisa: Kyllä minä tuon tiedän.

Anni: Sama pätee tähän jokeenkin. Katselemme itse asiassa useampaa jokea, joista yksikään ei muutu. Ne ovat kuitenkin niin toistensa kaltaisia ja kulkevat niin nopeasti, että näyttää siltä kuin edessämme olisi vain yksi muuttuva joki.

Anni mietti, oliko hän vieläkään saanut Kaisaa vakuuttumaan.

Anni: Oletko *nyt* samaa mieltä siitä, että joki johon hyppäät toisen hyp-pysi on eri joki kuin ensimmäinen?

Kaisa: Niin kai sitten.

Kaisa ei oikeasti ollut ollenkaan samaa mieltä. Hän vain myöntyi, koska ei keksinyt mitä vikaa Annin argumentissa oli. Silti hänestä tuntui, että siinä oli pakko olla *jotain* vikaa.

Mitä mieltä sinä olet? Kumman kanssa olet samaa mieltä, Annin vai Kaisan?

Anni ja Kaisa keilahallissa

Kaisa valvoi seuraavan yön sängyssä pyörien.

Hän mietti Annin argumenttia. Perusteellisen pohdinnan jälkeen Kaisa muutti mielensä. Hän päätti, että Anni on sittenkin oikeassa. Vaikka Kaisa kuinka yritti, hän ei löytänyt Annin argumentista mi-tään vikaa, ja päätyi itsekin samanlaiseen argumenttiin.

Seuraavana päivänä Kaisa ja Anni päättivät mennä keilaamaan. He tapasivat keilahallissa. Pian heillä olikin jo keilakengät jalassa ja he aloittelivat ensimmäistä peliään.

Heidän pelatessaan Kaisa selitti uuden argumenttinsa Annille.

Kaisa: Minäkin olen muuten tehnyt jännittävän filosofisen löydön.

Anni: Ai, millaisen?

Kaisa: Samaa *ihmistä* ei voi tavata kahdesti.

Anni: Miksei voi?

Kaisa otti keilapallon ja tähtäsi sen huolellisesti kohti keiloja. Sitten hän päästi pallon vierimään. Anni katseli, kun Kaisan pallo jytisi koh-ti maaliaan ja kaatoi äänekkäästi kaikki kymmenen keilaa.

Kaisa: Kaato! Siis sehän on ihan sama juttu kuin joen kanssa. Sanoit, ettei joki ole enää samanlainen, kun siihen hyppää toisen kerran. Jos se ei enää ole *sama* joki, sittenhän jokia on *kaksi*, vai mitä?

Anni: Aivan.

Kaisa: No kun tapaat jonkun ihmisen ja sitten tapaat hänet uudestaan myöhemmin, hänkin on muuttunut monella tapaa, eikö niin?

Anni: Niin varmaan.

Kaisa: Kun tapaat hänet toista kertaa, hän on monella tapaa erilainen. Eli hän ei ole enää *sama* ihminen. Ja jos hän ei ole sama ihminen, sittenhän heitä on *kaksi*, ei vain yksi!

Anni oli varsin vaikuttunut Kaisan argumentista. Hän otti keilapal-lon.

Anni: Taidat muuten olla oikeassa! Enpä ollut tullut edes ajatelleeksi tuota.

Kaisa: Niinpä. Itse asiassa sen ihmisen, jonka tapaat ensimmäisen kerran, täytyy *kadota*! Samalla sekunnilla kun hän muuttuu vähänkin, hän katoaa ikuisiksi ajoiksi. Hänen tilalleen tulee uusi ihminen. Ja heti kun hän muuttuu vähänkin, hänen katoaa, ja tilalle tulee taas uusi ihminen. Eli joka kerta, kun ihminen vähänkin muuttuu, hän vaihtuu toiseksi ihmiseksi. Hän ei ole enää sama. Uuden ihmisen on tultava vanhan tilalle.

Anni laski keilapallon kädestään. Kaisan puheet alkoivat askarruttaa häntä.

Anni: Odotas nyt. Sehän tarkoittaisi sitä, että sinä et olisi se ihminen, jonka kanssa puhuin eilen.

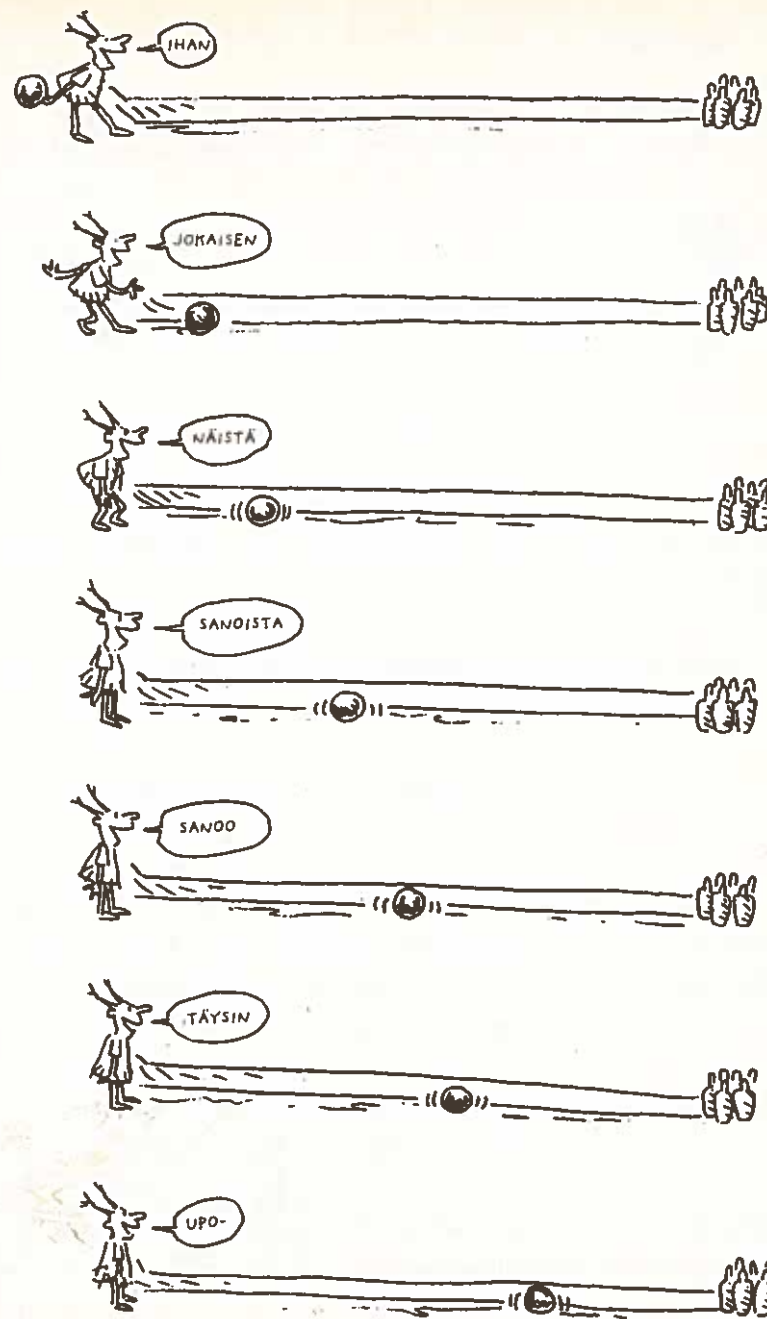
Kaisa: No itse asiassa *sinä* et ollut eilen edes olemassa, joten *sinä* et puhunut kenenkään kanssa eilen! Kumpaakaan meistä ei ollut eilen olemassa! Eilistä keskustelua kävivät siis *kaksi aivan muuta ihmistä*!

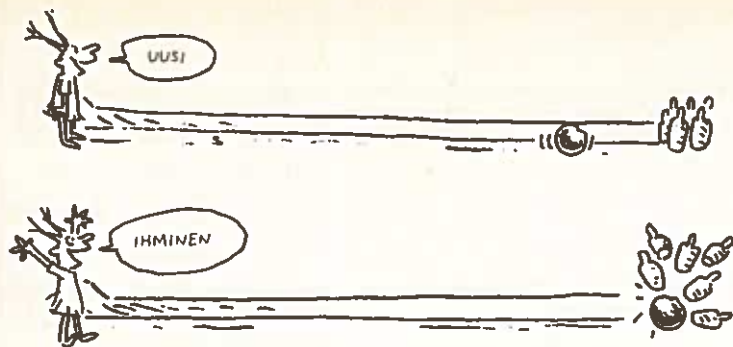
Anni: Eihän se niin voi mennä.

Kaisa: Voipas. Se on niin. Olemme tehneet toisen hämmästyttävän löydön! Ja tämä on sitä paitsi toinen syy siihen, miksi en voi hypätä samaan jokeen kahdesti. Ei pelkästään joki ole muuttunut, vaan ihminen, joka siihen hyppää toista kertaa, *en ole minä*. Minua ei enää ole olemassa siinä vaiheessa. Se joka hyppää jokeen toista kertaa on upouusi ihminen.

Anni näytti hölmistyneeltä. Kaisa otti keilapallon ja alkoi tähdätä sitä keiloja kohti.

Kaisa: Tein muuten juuri *vielä* hämmästyttävämmän löydön. Edes niitä ihmisiä, jotka aloittivat *tämän* keskustelun vain pari minuuttia sitten, ei ole enää olemassa. Ja koska muutamme koko ajan, *edes se ihminen, joka aloitti tämän lauseen, ei ole sama ihminen kuin se, joka lauseen nyt lopettaa*. Itse asiassa ...

Anni ei ollut enää ollenkaan varma.

Anni: Kuulostaa kyllä *todella* hämmästyttävältä. Itse asiassa vähän liian hämmästyttävältä. Tuohan on *täysin* naurettavaa. Meidän on täytynyt tehdä virhe jossain kohdassa.

Kaisa: Et kai aio ruveta jankuttamaan siitä iankaikkisesta terveestä järjestä? Terve järkihän voi olla väärässä. Se on ollut väärässä aiemminkin. Sanoit itse niin. Etkö muista enää?

Anni oli kuitenkin varma, että he olivat tehneet virheen jossain vaiheessa.

Anni: Muistan, muistan. Tässä tapauksessa en vain ole ihan varma, kannattaako meidän luopua terveestä järjestä niin vikkellään. *Eihän* voi olla totta, että kumpikaan meistä ei ollut olemassa minuutti sitten tai jopa sekunti sitten? Olemme *taatusti* tehneet virheen jossain kohdassa.

Välikohtaus

Anni sanoi olevansa nälkäinen, joten he menivät myyntikojulle, josta sai keilahallin erikoisuutta, toffeella päällystettyjä omenoita, ja ostivat molemmat yhden.

Anni söi omenansa saman tien. Kaisa antoi omansa jäähtyä ensin hiukan.

Yhtäkkiä, juuri kun Kaisa oli aikeissa haukata omenaansa ensimmäisen kerran, Anni nappasi sen hänen kädestään ja otti siitä valtaosan haukun.

Kaisa: Hei! Mitä ihmettä sinä teet?

Anni: Mikäs nyt on hätänä?

Kaisa: Haukkasit juuri *puolet toffeeomenastani*! Se on hätänä!

Anni: Enpäns haukannut.

Kaisa: No haukkasithan, näinhän minä!

Anni: Olet itse asiassa väärässä.

Kaisa näytti siltä kuin räjähtäisi hetkenä minä hyvänsä, joten Anni ajatteli, että olisi viisainta selittää.

Anni: Kuulehan Kaisa, en *minä* haukannut sinun toffeeomenaasi. Jos argumenttisi pitää paikkansa, *minä* en ollut olemassa hetki sitten, eikö niin?

Kaisa: Hmm...niin no, et kai.

Anni: Niinpä. Eli ihminen, joka haukkasi toffeeomenaasi, oli joku aivan muu.

Anni antoi Kaisalle loput toffeeomenasta.

Anni: Etkä sinä liioin ole jäänyt mistään paitsi, koska se ihminen, joka oli haukkaamaisillaan toffeeomenaa ennen kuin se riistettiin häneltä, *ei ollut sinä*. Sinä olet ollut olemassa vain sekunnin murto-osan.

Kaisa: Tuo on aivan älytöntä!

Anni: Osoitan vain, että jos argumenttisi pitää paikkansa, minä en ole tehnyt mitään väärää. Miksi siis syytät minua?

Anni oli kyllä aivan oikeassa. Jos Kaisan argumentti on totta, ihminen joka nappasi toffeeomenan ei ole se ihminen, joka nyt seisoo Kaisan edessä.

Ihmistä, joka toffeeomenan otti, *ei ole enää olemassa*. Eihän se kuitenkaan voi niin olla, eihän? Eihän edes Kaisa *tosissaan* uskonut, että ihminen, joka otti hänen omenansa, oli lakannut olemasta.

Kaksi pulmaa

Annilla ja Kaisalla on kaksi pulmaa. Ensimmäinen on seuraavanlainen. Yhtäältä tuntuu ilmiselvältä, että samaan jokeen *voi* hypätä kaksi kertaa – se on terveen järjen mukainen näkemys. Toisaalta taas tuntuu, että Annin argumentti osoittaa, että samaan jokeen *ei voi* hypätä kahta kertaa. Joki muuttuu hyppyjen välillä, eli se ei ole enää sama. Ja jos se ei ole enää sama, vaikuttaa hämmästyttävästi siltä, että jokia on *kaksi*, ei vain yksi.

Saman ihmisen tapaaminen kahdesti on samanlainen pulma. Terveellä järjellä ajateltuna saman ihmisen voi tavata kahdesti, mutta toisaalta Kaisan argumentti tuntuu osoittavan, ettei se ole mahdollista.

Miten nämä pulmat ratkaistaan? Pitäisikö terveen järjen mukaisesta näkemyksestä luopua? Vai onko niissä argumenteissa, jotka osoittavat että terve järki on väärässä, jotain vikaa? Ja jos niissä on jotain vikaa, *mitä* vikaa niissä sitten on? Mitä mieltä sinä olet?

Herakleitos

Annin ja Kaisan pulmat ovat hyvin vanhoja. Ne saattavat olla jopa kaksi ja puoli tuhatta vuotta vanhoja. Antiikin Kreikassa asuneen filosofin nimeltä Herakleitos oletetaan väittäneen, että samaan virtaan ei voi hypätä kahdesti.

Jos Herakleitos tosiaan väitti niin, ehkä hän oli päätenyt siihen samanlaisen argumentin kautta kuin Anni.

Esittäydyn

Palatkaamme Annin ja Kaisan seuraan. He katselivat jo aika kiukkuisesti toisiaan. Kaisa söi toffeeomenansa loppuun hiljaisuuden vallitessa.

Minäkin satuin olemaan keilahallissa sinä päivänä. Päätin siis mennä tervehtimään heitä.

Minä: En voinut olla kuulematta, mitä te kaksi puhuitte. Siis siitä, ettei samaan jokeen voi hypätä kahdesti tai samaa ihmistä tavata kahdesti.

Kaisa: Anteeksi, taisimme puhua aika kovalla äänellä.

Minä: Mitäpä tuosta, en taida muutenkaan olla hyvä keilaamaan.

Anni: Juu, huomasimme kun menit nurin yhdessä vaiheessa.

Minä: Luulen, että voisin kuitenkin auttaa teitä filosofisissa pulmissanne.

Kaisa: Miten?

Minä: No näyttää siltä, että olette päätyneet aikamoiseen sekamelskaan. Minä voisin ehkä auttaa selvittämään sitä.

Anni: Miten niin sekamelskaan? Mitä tarkoitat?

Kahdenlaista samuutta

Ryhdyin selittämään, että sanaa 'sama' käytetään itse asiassa kahdella tavalla. Sitä käytetään puhuttaessa kahdesta aivan erilaisesta samuudesta.

Minä: Jotta selvittäisitte sekamelskanne, teidän on pystyttävä erottamaan kahdenlainen samuus.

Anni: Nyt en kyllä ymmärrä. Miten niin kahdenlainen samuus?

Minä: Anna kun selitän. Tässä on kaksi keilapalloa.

Osoitin kahta lattialla lojuvaa keilapalloa.

Minä: Nuo kaksi palloa eivät ole *sama pallo*, vai mitä? Näemme tässä kaksi palloa, emme yhtä, eikö niin?

Anni: Niin tietysti.

Minä: Tässä mielessä pallot eivät siis ole *samoja*: ne eivät ole *yksi ja sama pallo*. Pallojen lukumäärä on kaksi, ei yksi.

Anni: Olen samaa mieltä.

Minä: On kuitenkin monta tapaa, jolla nämä pallot ovat samanlaisia. Molemmat ovat pyöreitä. Molemmat ovat mustia. Ne painavat saman verran. Molemmat on tehty samasta aineesta. Ne ovat samanlaisia monilta ominaisuuksiltaan, eikö niin?

Anni: Niin varmaan.

Minä: Nämä kaksi palloa eivät tietenkään ole *kvalitatiivisesti* eli *kaikilta* ominaisuuksiltaan *täysin* samanlaisia. Niissä on paljon pieniä eroavaisuuksia, joista useimmat ovat liian pieniä paljain silmin nähtäviksi. Ei kuitenkaan näytä olevan mitään syytä, miksei voisi olla kahta ominaisuuksiltaan täysin samanlaista palloa, vai mitä?

Kaisa: Ei varmaankaan.

Minä: Ajatelkaapa nyt. Oletetaan, että on olemassa kaksi palloa, jotka ovat *kvalitatiivisesti* täysin samanlaisia kaikin tavoin. Niillä on kaikki samat ominaisuudet: molemmat ovat mustia ja painavat yhtä paljon. Ne ovat täysin samanlaisia viimeistä atomia myöten.

Nämä pallot eivät kuitenkaan ole *yksi ja sama pallo*. Palloja on silti *kaksi*, ei yhtä, vai mitä?

Kaisa: Juu, kyllä palloja on kaksi.

Minä: Niin on. Tässä mielessä siis kaksi palloa, jotka ovat *kvalitatiivi-*

sesti täysin samanlaisia, *eivät* silti ole samanlaisia. Ne eivät ole *yksi ja sama pallo*. Me filosofit sanomme usein, että ne eivät ole *numeerisesti* samoja, koska niiden lukumäärä on kaksi, ei yksi.

Anni: Ahaa. Samuutta on siis kahdenlaista: *kvalitatiivista* samuutta ja *numeerista* samuutta.

Minä: Juuri niin!

Kaisa: Keilapallot voivat siis olla *kvalitatiivisesti* samoja olematta kuitenkaan *numeerisesti* samoja. Vaikka kaksi palloa olisivat ominaisuuksiltaan täysin samanlaisia, niitä on kuitenkin *kaksi*, ei yksi.

Minä: Täsmälleen!

Numeerinen samuus ilman *kvalitatiivista* samuutta

Sen lisäksi, että jokin voi olla *kvalitatiivisesti* mutta ei *numeerisesti* sama, voi olla myös sellaista, joka on *numeerisesti* mutta ei *kvalitatiivisesti* samanlaista, kuten seuraavaksi selitin.

Minä: Nyt annan esimerkin *numeerisesta* samanlaisuudesta ilman *kvalitatiivista* samanlaisuutta. Oletetaan, että me maalaamme toisen noista mustista keilapalloista valkoiseksi. Valkoisena se ei enää ole *kvalitatiivisesti* sama kuin ennen, eikö niin?

Kaisa: Ei ole. Yksi sen ominaisuuksista on erilainen. Se on valkoinen, ei musta.

Minä: Juuri niin. Se ei siis ole *kvalitatiivisesti* sama. Se on kuitenkin yhä *numeerisesti* sama pallo. Se on edelleen *yksi* pallo, ei kahta, huolimatta siitä että sen väri vaihtui.

Kaisa: Totta.

Minä: Annan toisenkin esimerkin. Oletetaan, että minulla on edessäni herkullinen leivos.

Nappaan leivoksesta pienen osan ja syön sen.

Onko leivos edelleen se sama leivos, joka minulla oli edessäni?

Kaisa: Leivos on ja ei ole sama. *Numeerisesti* se on sama leivos. *Kvalitatiivisesti* se ei kuitenkaan ole enää täysin sama kuin aikaisemmin. Se painaa hiukan vähemmän ja on muodoltaan vähän erilainen: siitä on syöty osa.

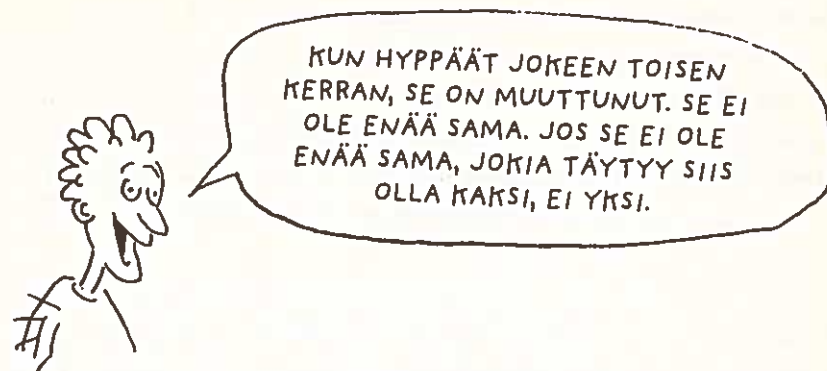
Minä: Aivan niin! Leivos on siis toinen esimerkki siitä, miten jokin voi olla *numeerisesti* mutta ei *kvalitatiivisesti* sama. Se että söin osan leivoksesta ei tarkoita, että edessäni oleva leivos ei enää olisi *numeerisesti* se sama leivos, joka ensin oli edessäni.

Anni: Ahaa.

Missä Anni meni vikaan?

Sitten selitin, mikä Annin argumentissa oli vikana.

Hänen argumenttinsa oli tällainen.

Huomaatko, mikä argumentissa on vikana? Anni aloittaa huomauttamalla, aivan oikein, että joki johon hypätään toisen kerran ei ole enää *kvalitatiivisesti* sama kuin ensimmäisellä kerralla. On tietysti totta, että hyppyjen välillä joki muuttuu *kvalitatiivisesti* monella tapaa: siinä tapahtuu liikettä, vesi virtaa ja niin edelleen. Se nyt ei ole mikään hämmästyttävä filosofinen löytö, vai mitä? Sellaisiahan joet ovat.

Sen sijaan väite, että *numeerisesti* samaan jokeen ei voi hypätä kahdesti, on huomattavasti jännittävämpi. Niinhän Anni lopulta väittää. Hän sanoo, että jokia on kaksi, ei yksi. Olisi tosiaan hämmästyttävää, jos Anni voisi osoittaa, että *numeerisesti* samaan jokeen ei voi hypätä kahdesti.

Annin ongelmana tietysti on, että hän ei ole osoittanut mitään sellaista. Annin argumentti on huono. Se tuntuu vakuuttavalta vain jos emme huomaa, että Anni käyttää sanaa 'sama' kahdella eri tavalla. Joki ei tosiaankaan ole *kvalitatiivisesti* sama kuin ennen. Se ettei joki ole *kvalitatiivisesti* sama, ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö se olisi *numeerisesti* yksi ja sama joki.

Myös Kaisan argumentti, jonka mukaan samaa ihmistä ei voi tavata kahdesti, on huono, täysin samasta syystä.

Pulmien ratkaisu

Kolmisin sitten ratkaisimme nuo kaksi pulmaa.

Ensimmäinen pulma oli tällainen. Yhtäältä terve järki sanoo, että samaan jokeen *voi* hypätä kahdesti. Toisaalta Annin argumentti näyttää osoittavan, että samaan jokeen *ei voi* hypätä kahta kertaa: jokia on oltava kaksi, ei vain yhtä. Meidän oli joko löydettävä jotain vikaa Annin argumentista tai luovuttava terveen järjen mukaisesta näkemyksestä.

Nyt tiedämme, että ensimmäiseen filosofiseen pulmaan *on* olemassa ratkaisu. Annin argumentissa *on* vikaa. Voimme siis sittenkin pitäytyä terveen järjen mukaisessa näkemyksessä – ainakin siihen saakka kunnes joku esittää paremman argumentin kuin Anni.

Kaisan pulman siitä, voiko saman ihmisen tavata kahdesti, voi tietysti ratkaista pitkälti samalla tavalla.

Sanoissa sekoaminen

Kun olin selittänyt Annille ja Kaisalle, missä he olivat menneet vikaan, ostimme pirtelöt.

Kaisa tunsi olonsa huojentuneeksi. Pulmat olivat alkaneet jo käydä hänen hermoilleen. Anni oli kuitenkin hiukan pettynyt.

Kaisa: Meistä kumpikaan ei sitten tehnytkaan mitään hämmästyttävää filosofista löytöä.

Minä: Niin se taitaa olla.

Anni: Minä jo pidin itseäni filosofisena nerona. Nyt näyttää siltä, että olinkin vain sekaisin!

Minä: Menit sanoissa sekaisin. Joskus kun luulemme tehneemme hämmästyttävän filosofisen löydön tai mietimme päämme puhki jotain vaikeaa filosofista pulmaa, kyse onkin vain siitä, että olemme kompastuneet sanoihin.

Anni: Miten me niihin kompastuimme?

Minä: Ette paneutuneet siihen, miten tiettyjä sanoja *käytetään*. Teiltä jäi huomaamatta, että sanaa 'sama' käytetään useammalla kuin yhdellä tavalla.

Kaisa: Ahaa. Kuulin kun Anni sanoi 'sama' enkä huomannut, että hän käytti sitä eri tavalla joka kerta.

Minä: Juuri niin. Anni aloitti sanomalla, että joki ei ole kvalitatiivisesti 'sama', mutta päätyi sanomaan, että siksi joki ei ole numeerisesti 'sama'. Heti kun huomasit, että Anni käytti sanaa 'samanlainen' näillä kahdella tavalla, tajusit, ettei hänen argumenttinsa toimi.

Opetus

Tarinaani Annista ja Kaisasta sisältyy mielenkiintoinen opetus. Se on tällainen: joskus kun meistä tuntuu, että olemme tehneet hämmästyttävän filosofisen löydön tai että meillä on pohdittavana vaikea filosofinen pulma, kyse onkin vain siitä, että kieli on tehnyt meille tep-
poset.

En tietenkään väitä, että *kaikki* filosofiset »löydöt» ovat vain seurausta kielellisistä sekaannuksista. Filosofisiin »löytöihin» törmätessä on kuitenkin hyvä aina muistaa, että kyseessä *voi* olla termien aiheuttama ongelma, kielipeli.

Wittgensteinin filosofia

Hyvin kuuluisa filosofi, Ludwig Wittgenstein, itse asiassa väitti, että *kaikki* filosofiset pulmat ovat vain seurausta kielipeleistä.

Wittgensteinin mukaan joudumme aina filosofisten ongelmien äärelle siksi, että emme huomaa eroja tavoissa käyttää kieltä. Hänen mielestään filosofiset pulmat poistuvat, kun tutkimme tarkasti näitä eroja.

Meidän pulmamme jokeen hyppäämisestä ja saman ihmisen tapamisesta sopivat oikein hyvin Wittgensteinin näkemykseen filosofiasta. Tiedämme nyt, että molemmat pulmat olivat kielipelin seurausta. Molemmissa tapauksissa meiltä jäi huomaamatta se tosiseik-

ka, että ilmausta 'sama' käytettiin kahdella eri tavalla. Se aiheutti koko pulman. Kun tajusimme, että ilmausta 'sama' käytettiin kahdella eri tavalla, pulmat hävisivät.

Onko Wittgenstein kuitenkin oikeassa väittäessään, että *kaikki* filosofiset pulmat ovat seurausta siitä, ettemme huomaa eroja tavoissa käyttää sanoja ja muita merkkejä? Onko hän oikeassa sanoessaan, että pääsemme eroon *kaikista* filosofisista ongelmista vain tutkimalla tarkasti erilaisia tapoja käyttää kieltä? Filosofien keskuudessa mielipiteet jakautuvat voimakkaasti.

Mitä mieltä sinä olet?

Mihin perustuvat oikea ja väärä?

Hirveä Hanna

Tässä on Hanna.

Hanna on koululainen. Hän ei kyllä ole mikään mukava koululainen. Hän lyö muita lapsia ja varastaa heidän viikkorahansa.

Hanna repii kirjaston kirjoja ja rikkoo muiden lasten polkupyörät. Hän tekee muiden oppilaiden elämän aika kurjaksi.

Murhaava Mauri

Kaikkihan me teemme joskus sellaista, mikä on väärin. Tunnetta useinkin syyllisyyttä pahoista teoistamme. Meistä tuntuu, että meidän pitäisi yrittää olla parempia ihmisiä kuin olemme. On taatusti paljon sellaista, mitä olen tehnyt ja mistä tunnen syyllisyyttä ja toivon, etten olisi koskaan tehnyt kaikkea sitä. Sama pätee varmasti sinuunkin. Kukaan ei ole täydellinen.